

нити проектуванням власної організаційної, управлінської, консультативної, заохочувальної діяльності. А при плануванні діяльності учнів важливим є детальне продумування, передусім, факторів впливу на їх мотиваційну, когнітивну, ціннісно-емоційну та вольову сфери.

Висновок. Перехід шкільної фізичної освіти на компетентнісний вимір її якості зумовлює потребу в критичному переосмисленні накопиченого досвіду навчання школярів та розробці технологій навчання, які б забезпечували всебічний розвиток їх особистості, сприяли самовираженню. Серед технологій компетентнісно-орієнтованого навчання найбільш ефективними є ті, що ґрунтуються на особистісному та діяльнісному підходах до організації навчального процесу. Їх комбінування дає можливість урізноманітнити навчальний процес, підсилити в ньому діяльнісну складову, спрямувати його на формування всіх видів компетентностей школярів. Особливої уваги вчителя при проектуванні уроків потребують такі елементи компетентностей, на які в традиційній системі навчання не приділялось належної уваги: вітагенний досвід учнів, ціннісне ставлення до об'єктів і змісту діяльності, ситуаційний підхід до навчання. Основними складовими плану заходів (у тому числі й уроків) мають стати: формулювання діагностованих цілей; види діяльності вчителя і учнів, спрямованих на досягнення поставлених цілей; діагностування результатів навчання за допомогою підібраних або розроблених контрольних завдань.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
2. Про затвердження критеріїв навчальних досягнень учнів [Електронний ресурс] / Наказ МОН №371 від 05.05.2008. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
3. Сергеев И.С. Как реализовать компетентностный подход на уроке и во внеурочной деятельности : практическое пособие / И.С. Сергеев, В.И. Блинов. – М. : АРКТИ, 2007. – 132 с.
4. Шарко В.Д. Технології компетентнісно-орієнтованого навчання природничих дисциплін / В.Д. Шарко / Теоретико-методичні основи вдосконалення системи освіти: дидактичний аспект : колективна монографія / за ред. Г.С. Юзбашевої. – Херсон : КВНТЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – С. 13-78.
5. Шарко В.Д. Нові технології в шкільній і вузівській дидактиці фізики : [монографія] / В.Д. Шарко, І.В. Коробова, Т.Л. Гончаренко ; за ред. В.Д. Шарко. – Херсон : Олді-Плюс, 2015. – 273 с.
6. Шарко В.Д. Підготовка вчителів до компетентнісно-орієнтованого навчання: технологічний аспект / В.Д. Шарко //

УДК 373.5.16

О. В. Школа

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
e-mail: aleksandrshkol@yandex.ru

ПРОФЕСІОГРАМА СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ

У статті розглядається проблема розробки професіограми сучасного вчителя фізики як головної складової галузевого стандарту вищої освіти за напрямом підготовки фахівців 6.040203 Фізика* у контексті модернізації вітчизняної системи фізичної освіти відповідно до європейських вимог. Проаналізовано наукові підходи і досвід проектування професіограми вчителя як його ідеальної кваліфікаційної моделі, що містить комплекс науково обґрунтованих і суспільно визнаних вимог фахового та особистісного спрямування для ефективного здійснення ним своєї професійної діяльності. У відповідності з особистісно зорієнтованим і компетентнісним підходами розроблено структуру та проведено поелементний аналіз основних компонент предметної компетентності вчителя фізики. Пропонований матеріал може виступати основою проектування оптимальних умов формування професійно важливих якостей особистості вчителя фізики, а також формою моніторингу рівня та якості його підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: дидактика фізики, професіограма, кваліфікаційна модель, учитель фізики, професійна компетентність, предметна компетентність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах реформування вищої освіти в контексті європейських вимог, запровадження особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів на основі органічного поєднання принципів фундаменталізації, наступності й безперервності, гнучкості й варіа-

Научные труды SWorld. – Иваново : Научный мир, 2015. – Вып. 2(39). – Т. 10. – С. 43-48.

В. Д. Шарко

Херсонский государственный университет

КОМПЕТЕНТНОСНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ УЧАЩИХСЯ ФИЗИКЕ КАК МЕТОДИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье приведены нормативные документы, регламентирующие внедрение в школьное образование компетентностного подхода к обучению; раскрыты различия между традиционным и компетентностно-ориентированным обучением; указаны требования к организации учебного процесса, ориентированного на реализацию компетентностного подхода в обучении; определены особенности предметной, межпредметных и ключевых компетентностей, которые можно формировать у учащихся в процессе изучения физики; проанализировано содержание программы по физике с позиции ориентации учителя на компетентностный подход к обучению школьников; представлены критерии отбора технологий обучения учащихся физике, ориентированных на формирование компетентностей; указаны примеры технологий деятельности группы и витагенного обучения, применение которых способствует актуализации и обогащению жизненного опыта учащихся; указаны требования к проектированию урока физики, ориентированного на формирование всех видов компетенций школьников.

Ключевые слова: дидактика физики, компетентность, подготовка учителя, формирование компетентностей, технологии обучения школьников.

V. D. Sharko

Kherson State University

A COMPETENCY-ORIENTED TEACHING PHYSICS FOR PUPILS AND STUDENTS AS A METHODOLOGICAL PROBLEM

The article presents the regulations governing the implementation competency approach into studying in school education; the differences between traditional and competency-based studying are revealed; the requirements for the competency-based educational process are indicated; the features of the subject, interdisciplinary and key competencies, that can be formed in the students' studying of Physics, are identified; the content of the program from the point of its orientation for competency approach in teaching Physics to school students was analyzed; selection criteria for teaching technologies in Physics aimed at forming competencies are presented; examples of technologies and vitagenic learning which provide activating and enriching life experiences of students are shown; their specification for students activities are described, which involve studying Physics; an example of a Physics lesson based on the formation of all kinds of competencies for school students is given.

Key words: didactics of physics, competence, teacher's training, formation of competencies, teaching technology.

Отримано: 24.03.2015

тентність у професійній діяльності, високий рівень культури, широкий науковий світогляд, особистісна зрілість [2-4; 7].

Незважаючи на наявність значного аналітичного матеріалу в сучасній психолого-педагогічній і науково-методичній літературі дотепер чітких загальноприйнятих критеріїв оцінки рівня та якості професійної діяльності педагогів не існує. В одних випадках увага акцентується на змісті професійної діяльності педагога, її формах, методах і засобах, що дозволяють йому ефективно реалізовувати освітні завдання, в інших – на процесі формування його особистісних професійних якостей. У результаті говорять або про те, що знає чи вміє вчитель, або про істотні особистісні якості та професійні риси. Очевидно, що найбільш вірним є підхід, за якого предмет аналізу – професійна діяльність учителя фізики – розглядається як цілісне й багатоконпонентне явище. Педагог – не тільки професія, сутність якої у трансляції наукових знань, але й висока місія виховання й розвитку особистості, затвердження людини в людині. Будь-яка за формою діяльність учителя – складна за своїм психологічним змістом праця, що вимагає від людини високих моральних якостей, міцних знань і чіткої професійної позиції, знання законів психології дитини, теорії і практики навчання й виховання. Усі ці якості поєднуються і функціонують у складному структурно-му цілому, що характеризує особистість учителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що предметом фундаментальних досліджень були переважно окремі аспекти професійної підготовки майбутніх учителів. При цьому одним із важливих чинників, спрямованих на покращення якості їх підготовки є теоретичне обґрунтування та реалізація у практиці педагогічних ВНЗ цілісної концептуальної моделі (професіограми) вчителя. Існують різні тлумачення цього поняття, однак, на нашу думку, найточнішим є визначення Л. Спіріна: «Професіограма загально-педагогічна – ідеальна абстрактна модель особистості вчителя, яка комплексно узагальнює (інтегрує) її найсуттєвіші якості, необхідні для ефективного здійснення професійної діяльності, тобто для розв'язання освітньо-виховних завдань у будь-якій педагогічній системі (освітньому закладі)» [8, с.7]. Іншими словами, професіограма (або освітньо-кваліфікаційна характеристика як головна складова галузевого стандарту вищої освіти; у нашому випадку за напрямом підготовки 6.040203 Фізика*) є своєрідним еталоном, що містить сукупність науково обґрунтованих вимог до загально-педагогічних і спеціальних знань, умінь, навичок та особистісних якостей сучасного вчителя загальноосвітньої школи. Як суспільно визнаний нормативний документ вона визначає не тільки стратегію і тактику побудови навчально-виховного процесу ВНЗ, спрямованого на формування цілісної особистості майбутнього педагога, його професійне зростання і самоствердження, але й слугує своєрідною формою моніторингу рівня та якості підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Перші варіанти професіограм учителів фізики, математики, біології, історії та іноземних мов за результатами системних науково-методичних досліджень були розроблені у 70-ті роки ХХ ст. Загальноприйнятою стала структура професіограми вчителя: 1) цілі й завдання викладання дисципліни у загальноосвітній школі; 2) загально-педагогічні функції вчителя; 3) кваліфікаційна характеристика (сукупність знань, умінь і навичок молодого вчителя – випускника педагогічного ВНЗ); 4) умови та шляхи, що забезпечують професійно-педагогічну спрямованість змісту й організації навчально-виховного процесу на фізичних факультетах ВНЗ. Так, зокрема, особливістю професіограми вчителя фізики стало розкриття змісту його основних загально-педагогічних функцій (*інформаційної, розвивальної, орієнтаційної, мобілізаційної, конструктивної, комунікативної, організаційної, дослідницької*) та визначення переліку кваліфікаційних вимог на рівні знань, умінь і навичок (*природничо-наукові, методичні, організаційні*) [1, с.15].

Сучасна педагогічна наука продовжує пошук ефективних та оптимальних шляхів цілеспрямованої і поетапної підготовки майбутніх учителів у різних педагогічних системах (освітніх закладах), з використанням різних технологій і передового педагогічного досвіду. Зокрема, у працях Б. Андрієвського, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Киричука, Н. Кузьміної, В. Лугового,

В. Погребняка, В. Сластьоніна, В. Шинкарука, М. Шкіля, М. Ярмаченка та інших ґрунтовно досліджуються питання підвищення мотивації та професійного спрямування навчально-виховного процесу в сучасному ВНЗ, удосконалення системи підготовки педагогічних кадрів.

Різні аспекти загально-професійної підготовки вчителя фізики, у тому числі розробка й оновлення його кваліфікаційної моделі в рамках державних нормативних освітніх документів, постійно перебуває в полі зору вітчизняних учених-методистів (П. Атаманчука, Л. Благодаренко, А. Касперського, О. Ляшенка, М. Мартинюка, М. Садового, В. Сергієнка, В. Сиротюка, М. Шута та ін.). Останнім часом в Україні захищено значну кількість дисертацій докторського рівня, присвячених удосконаленню різних аспектів професійної підготовки майбутніх учителів фізики (І. Богданов, О. Іваницький, В. Заболотний, О. Коновал, В. Мендерецький, І. Мороз, В. Сергієнко, В. Шарко). Узагальнення результатів проведених наукових досліджень дозволяє зробити висновок: системний аналіз професійної діяльності вчителя за сучасних освітніх умов, сутності й характеру взаємозв'язків її процесуального та особистісного компонентів, виступає актуальним і доволі складним завданням, оскільки вона являє собою єдність багатьох чинників і властивостей. У зв'язку з цим **метою статті** є аналіз проблеми розробки професіограми сучасного вчителя фізики як головної складової галузевого стандарту вищої освіти за напрямом підготовки фахівців 6.040203 Фізика* у контексті модернізації вітчизняної системи фізичної освіти відповідно до європейських вимог.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз наукових джерел, нормативних освітніх документів дозволяє констатувати, що однією з ефективних стратегій підвищення якості професійної підготовки майбутнього вчителя та подальшого досягнення ним високого рівня професіоналізму відповідно сучасним освітнім тенденціям вважається впровадження *компетентісного підходу*. І. Зязюн стверджує, що останній передбачає застосування принципово нової методології до організації змістовної і процесуальної сторін вищої освіти. Його особливість полягає в створенні нової моделі освіти, яка, ґрунтуючись на кінцевих результатах навчання, регулює саморозвиток і самовиховання студентів, викладачів, всієї системи вищої освіти [4, с.54]. Центральними у ньому є поняття «*компетентність*» і «*компетентність*». Узагальнюючи результати наукових досліджень стосовно сутності цих понять (В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зимня, В. Луговий, О. Ляшенко, А. Маркова, О. Пометун, С. Раков, О. Савченко, Г. Селевко, О. Хуторський та ін.), під *компетентністю* розуміємо суспільно визначений наперед заданий комплекс вимог до професійної підготовки фахівця (знання, уміння, навички, ставлення), необхідний для його ефективної діяльності у відповідній сфері. Сукупність особистісних якостей людини, що характеризує її готовність/здатність кваліфіковано здійснювати професійну діяльність на основі набутих у процесі навчання знань, умінь, навичок, досвіду творчої діяльності, цінностей і ставлень виступає його *компетентністю*. Від традиційного знанневого підходу компетентнісний відрізняється суттєво, він значно ширший і складніший, оскільки має діяльнісний та особистісний характер, акцентуючи увагу на якості кінцевих освітніх результатів. Реалізація компетентісного підходу дозволяє перейти від вимог до змісту освіти у вигляді дидактичних навчальних одиниць, що визначаються на початковому етапі педагогічного процесу з орієнтацією на «середнього студента» до стандартизації освітніх умов та особистісних результатів. Отже, в основу професійної підготовки сучасного вчителя фізики слід покласти професіограму, в якій сукупність його найважливіших характеристик має бути сформульована в логіці компетентісного підходу.

Аналіз наукових джерел свідчить про достатньо широкий спектр поглядів вітчизняних і зарубіжних учених не тільки на зміст і структуру головних складових професійної компетентності вчителя, але й їх окремих елементів, що зумовлено відмінностями вихідних концептуальних підходів: діяльнісного, особистісного, системно-структурного, цілепокладання та ін. Однак найпоширенішим є розуміння останньої

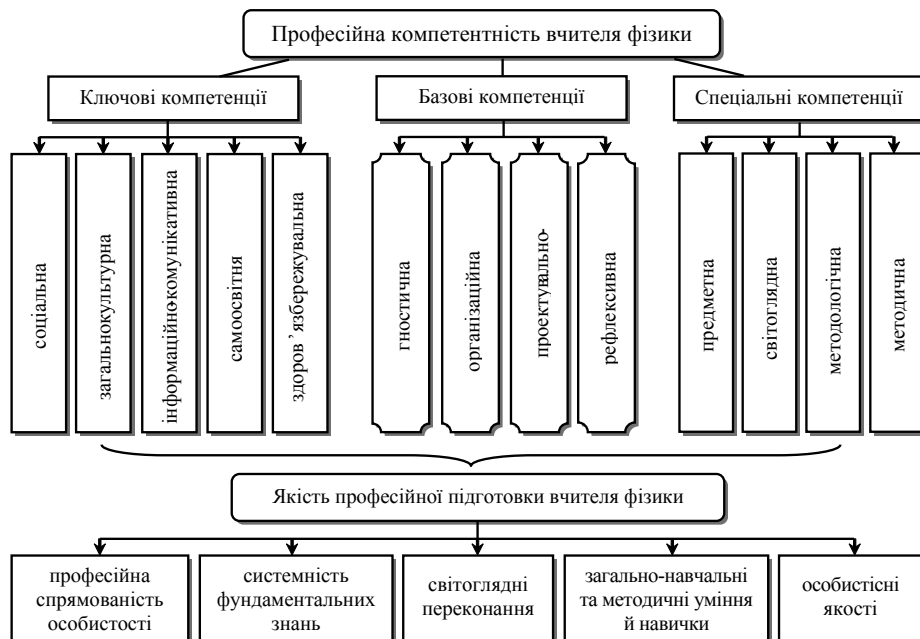

Рис. 1. Структура професійної компетентності вчителя фізики

як системної єдності ключових, базових і спеціальних компетенцій. Ключовими вважають універсальні, визначені Радою Європи, компетенції, необхідні для життєдіяльності людини в сучасному суспільстві та пов'язані з її успіхом у професійній діяльності. Під базовими (галузевими) розуміють компетенції, що відображають специфіку певної професійної галузі (у нашому випадку педагогічної). Спеціальні (функціональні, предметні) компетенції відображають набір функцій, характерних для певного робочого місця або є сукупністю характеристик конкретної діяльності в межах конкретного предмета (у нашому випадку навчальної дисципліни «Фізика»). У відповідності з системним підходом кожна з наведених компетенцій є цілісною, упорядкованою, динамічною системою, що складається з окремих компонент/підсистем. Спираючись на результати наукових досліджень, окреслимо загальну структуру професійної компетентності вчителя фізики (рис. 1).

Розробка сучасних стандартів вищої і професійно-технічної освіти України, що відповідають ідеології компетентнісного підходу, триває, але в практиці педагогічних ВНЗ поширеним є таке групування фахових компетенцій: соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, професійні (предметні).

Соціально-особистісні: розуміння місії педагога в сучасному суспільстві; володіння культурою мислення, спілкування та поведінки, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин; дотримання норм здорового способу життя; уміння результативно вчитися; активна позиція в усіх видах навчально-пізнавальної діяльності; готовність до самовираження й самовдосконалення.

Загальнонаукові: базові знання основ філософії, психології, педагогіки, світової історії та історії України, економіки й права; базові знання основ фундаментальних наук та методології наукового пізнання; базові математичні знання в обсязі, необхідному для використання математичного аналізу й моделювання фізичних явищ і процесів, у тому числі й засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Інструментальні: розуміння сутності і значення інформації у розвитку сучасного суспільства; знання основних методів і засобів отримання, збереження й переробки інформації; сформованість мовної культури, професійна комунікація; навички роботи з інформаційно-комунікаційними засобами; діяльнісно-практичний підхід у виконанні професійних завдань; сформованість експериментальних і дослідницьких навичок.

Наведені вище компоненти кваліфікаційної характеристики є визначальними при плануванні навчально-виховного процесу підготовки вчителів фізики у педагогічному виші. Згідно базового навчального плану ВПНЗ останні повинні формуватися в процесі вивчення студентами фізичних дисциплін циклу природничо-наукової, професійної та практичної підго-

товки, а також методики навчання фізики та проходження ними педагогічної практики в школі. Формування зазначених вище професійних і особистісних якостей майбутніх учителів здійснюється системно й поетапно, з використанням усього методичного арсеналу (методів, організаційних форм і засобів навчання) та поступовим підвищенням рівня їх самостійності й творчості [5].

Основу професійної компетентності вчителя фізики складають фундаментальні наукові знання. Саме останні є запорукою ефективності його роботи за сучасних умов варіативності шкільних навчальних програм і підручників. У зв'язку з цим в якості основних спеціальних компетенцій учителя фізики пропонуємо таке структурування:

– **предметні:** знання основ фундаментальних фізичних теорій, використання їх основних положень у поясненні закономірностей перебігу природних явищ на всіх структурних рівнях організації матерії, усвідомлення змісту фундаментальних фізичних принципів (атомізму, збереження, відносності, причинності, дуалізму, невизначеності, відповідності, доповнюваності, симетрії) як основи єдності законів природи; усвідомлення змісту й універсальності фундаментальних фізичних взаємодій, розуміння глибокого світоглядного значення поняття взаємодії як загального атрибуту матерії, джерела всіх форм руху та розвитку об'єктів;

– **світоглядні:** знання, погляди й переконання щодо сутності сучасної фізичної картини світу та її еволюції; сформованість наукового стилю мислення та ціннісного відношення до знань і процесу їх здобуття;

– **методологічні:** знання про структуру знань та методи наукового пізнання у відповідності з основними етапами розвитку фізичної науки (класичний, неklasичний, постнеklasичний);

– **методичні:** знання, уміння й навички, пов'язані з організацією навчально-виховного процесу з фізики в загальноосвітній школі (розуміння мети, завдань, змісту і структури шкільного курсу фізики; загальних і конкретних питань методики навчання фізики, володіння традиційними та інноваційними технологіями навчання).

Як бачимо, професійна компетентність вчителя фізики є складною системою, що містить у собі багато чинників, серед яких є й особистісні якості, які важко піддаються діагностуванню та потребують тривалих спостережень за його педагогічною діяльністю. З огляду на це виникла потреба у розробці критеріїв професійної (предметної) компетентності як необхідних і достатніх засобів/ознак, що дозволяють судити про сформованість її основних компонент. При цьому враховуємо, що критерій не може бути єдиним, оскільки не існує такої основи, яка б одночасно охоплювала внутрішні і зовнішні прояви такого багатоструктурного й динамічного утворення, яким є професійна компетентність вчителя фізики з її специфічними особливостями. Варто зазначити, що процес формування останньої пролягає через *квазіпрофесійну діяльність* – професійну за характером, але навчальну за змістом. Види такої діяльності різноманітні однак пов'язані із всією сукупністю зазначених компетенцій [6, с.47]. На нашу думку, найбільш доцільним є відповідність діагностичних критеріїв предметної компетентності її основним компонентам (рис. 2). Складові предметної компетентності є рівноцінними й взаємопов'язаними самостійними елементами, які сукупно забезпечують надсистемний ефект – здатність студентів розв'язувати різного роду навчально-пізнавальні про-

блеми адекватними засобами фізики, що досягається шляхом набуття ними відповідного досвіду.

Рис. 2. Системна модель предметної компетентності студента

Показниками компонент предметної компетентності студентів виступають:

– *мотиваційно-ціннісний* (стійка позитивна навчальна мотивація, пізнавальна активність, фахова і гуманістична спрямованість особистості, що спонукають її на досягнення високих освітніх результатів та самоствердження у майбутній професійній діяльності; ціннісне відношення до наукових знань та процесу їх здобуття; розуміння предметної компетентності як провідної професійної цінності);

– *когнітивний* (загально-інтелектуальний рівень розвитку особистості; об'єм, усвідомленість і системність предметних, світоглядних і методологічних знань; логічне й діалектичне мислення; наявність системи знань про способи діяльності, самоорганізації й самовдосконалення в майбутній професійній діяльності);

– *операційно-діяльнісний* (загально-навчальні вміння й навички щодо застосування студентами знань у розв'язанні проблемних та евристичних завдань курсу адекватними засобами фізики; досвід самостійної навчально-пізнавальної творчої діяльності та комунікації; культура і виразність мови, володіння понятійним і математичним апаратом сучасної фізики);

– *рефлексивний* (самопізнання й адекватна самооцінка професійних умінь, навичок та особистісних якостей; прояв вольових зусиль, відповідальності й наполегливості у подоланні навчально-пізнавальних труднощів, усуненні недоліків фахової підготовки; прагнення до самоосвіти, саморозвитку й самовдосконалення).

За сучасних умов стрімкого розвитку науки і техніки отриманні знання швидко застарівають, тому кожен фахівець зобов'язаний постійно або періодично вчитися. Прагнення до знань, наполегливість і працьовитість – важливі, якщо не головні, показники кваліфікаційної характеристики сучасного вчителя. Цю якість вчитель зобов'язаний формувати й у своїх учнів. Важливо пам'ятати, що сучасний учень (студент) прагне спілкуватися з таким педагогом, який має високий рівень культури, відноситься до них з повагою, розуміє їхні самопочуття, є відкритим до їхніх думок. Водночас він повинен бути справжньою людиною, уважним співрозмовником, компетентним фахівцем, впевненим у своїх силах, вимогливим до себе і до студентів. Зазначимо, що професійне становлення майбутнього вчителя фізики передбачає інтелектуальну та емоційну гнучкість, формування готовності до сприймання новітніх ідей фізики ХХІ сторіччя. Це неможливо без значного запасу загальноосвітніх і спеціальних фундаментальних знань, без широкого наукового світогляду, опанування загальнолюдських і національних духовних цінностей, на що, безумовно, має бути спрямований освітній простір педагогічного ВНЗ. Таким чином, перед вищою школою постають взаємопов'язані проблеми, вирішення яких забезпечить успіх майбутнього професійного становлення її випускників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок з цього напрямку. Наведені вище матеріали, безумовно, не вичерпують усіх питань професіограми сучасного вчителя фізики. Ряд аспектів потребують комплексних наукових досліджень, зокрема уточнення компонентного складу професійної компетентності вчителя, розробка засобів діагностики та системи оцінювання результатів її формування за всіма складовими кваліфікаційної моделі. Отже, процес

підготовки висококваліфікованого вчителя фізики вимагає удосконалення і корекції всієї системи професійної підготовки на основі сучасних освітніх тенденцій – особистісно зорієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів.

Список використаних джерел:

1. Бушок Г.Ф. Методика преподавания общей физики в высшей школе / Г.Ф. Бушок, Е.Ф. Венгер. – К., 2000. – 415 с.
2. Грищенко Г.П. Галузеві стандарти вищої освіти. Напрямок підготовки 0101. Педагогічна освіта. Спеціальність 6070100 ПМСО. Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра. Програма підготовки бакалавра / Г.П. Грищенко, В.М. Андронов, М.І. Шут та ін. – К., 2003. – 74 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011>
4. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації : матер. методол. семінару 3 квітня 2014 р., м. Київ : у 2 ч. / НАПН України ; [редкол.: В.Г. Кремень, В.І. Луговий, О.І. Ляшенко та ін.]. – К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014. – Ч. 1. – 370 с.
5. Краснова Л.А. Технология формирования профессиональной компетентности учителя физики в педузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Л.А. Краснова. – Елабуга, 2002. – 21 с.
6. Кух А.М. Професійні компетентності вчителя фізики та їх формування / А.М. Кух // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 3: Фізика і математика у вищій і середній школі. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2012. – Вип. 10. – С. 43-50.
7. Національна доктрина розвитку освіти України // Освіта України. – 23 квітня 2002 р. – № 33. – С. 4-6.
8. Спирин Л.Ф. Профессиограмма общепедагогическая / Л.Ф. Сирин. – М. : Рос. пед. агентство, 1997. – 33 с

А. В. Школа

Национальный педагогический университет
имени М. П. Драгоманова

ПРОФЕСИОГРАММА СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ ФИЗИКИ КАК ОБЪЕКТ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ

В статье рассматривается проблема разработки профессиограммы современного учителя физики как главной составляющей отраслевого стандарта высшего образования по направлению подготовки специалистов 6.040203 Физика* в контексте модернизации отечественной системы физического образования в соответствии с европейскими требованиями. Проанализированы научные подходы и опыт проектирования профессиограммы учителя как его идеальной квалификационной модели, содержащий комплекс научно обоснованных и общественно признанных требований профессионального и личного направления для эффективного осуществления им своей профессиональной деятельности. В соответствии с личностно сориентированным и компетентностным подходами разработана структура и проведен поэлементный анализ основных компонент предметной компетентности учителя физики. Предлагаемый материал может выступать основой проектирования оптимальных условий формирования профессионально важных качеств личности учителя физики, а также формой мониторинга уровня и качества его подготовки к будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: дидактика физики, профессиограмма, квалификационная модель, учитель физики, профессиональная компетентность, предметная компетентность.

A. V. Shkola

National Pedagogical Dragomanov University

The main components of physics teacher model

The article considers the problem of developing a job description of a teacher of physics as the main component of the higher education standard in the field of specialists of 6.040203 Physics* training in the context of modernization of the national system of physical education in accordance with European requirements. The author analyzed scientific approaches and experience in designing of a job description of a teacher. He shows it as a perfect qualifying model, containing a set of research-based public recognized requirements for professional and personal

development to fulfil professional activities effectively. In accordance with the personal oriented and competence approaches the author designed and carried out element-by-element analysis of the main components of the subject competence of the teacher of physics. The proposed material can be used as a base for the designing of optimal conditions of formation of profes-

sionally important personal qualities of a teacher of physics, as well as monitoring the level and quality of students training for future professional activity.

Key words: didactics of physics, qualification model, the physics teacher, professional competence, subject competence.

Отримано: 2.06.2015

УДК 378.147

І. О. Яблочнікова

*Інститут Вищої освіти Національної академії педагогічних наук України
e-mail: irayablochnikova@mail.ru*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ-ФІНАНСИСТІВ У ВНЗ НІМЕЧЧИНИ

У цій статті розглянуто низку аспектів, що стосуються сукупності процесів формування професійної компетентності магістрів фінансового профілю у Німеччині. Зокрема, здійснено аналіз навчальних планів реалізації магістерських програм у німецьких класичних, а також спеціалізованих вищих навчальних закладах, котрими на даному етапі здійснюється підготовка магістрів-фінансистів. Виокремлено основні складові елементи структури підготовки фахівців фінансового профілю з повною вищою освітою у зазначеній державі, що входить до Європейської Унії. Запропоновано можливі варіанти успішного використання аналізованих навчальних планів в реалізації освітньої діяльності вітчизняних вишів. Надано відповідну характеристику сукупності навчальних дисциплін, успішне опанування яких магістрантами дозволяє сформувати професійну компетентність майбутніх фахівців. Акцентовано увагу на практичній складовій процесу підготовки магістрів фінансового профілю у ФРН.

Ключові слова: професійна компетентність фінансистів, система вищої освіти, моделі професійної освіти, навчальні плани підготовки магістрів, професійно-орієнтовані дисципліни.

Постановка проблеми. Модернізація вищої професійної освіти в Україні, в першу чергу, має за мету суттєве підвищення якості теоретичних знань, практичних умінь і навичок випускників вишів. Вітчизняні освітяни в останній час, безперечно, досягли суттєвих успіхів на цій ниві. Однак, освіта є за своєю сутністю відкритою динамічною системою, котра об'єктивно не може успішно функціонувати без постійного споживання інформації щодо об'єктів і процесів навколишнього середовища, а також діяльності інших подібних систем. А тому, аналіз питань, котрі стосуються організації роботи європейської та світової систем вищої професійної освіти – вельми актуальні та корисні.

Загальним питанням, що стосуються організації професійної підготовки магістрів, присвятили свої наукові публікації чисельні педагоги-дослідники, як в Україні, так і за кордоном. Серед вітчизняних педагогічних досліджень різних аспектів професійної вищої школи, актуальних проблем її реформування, а також факторів, котрі впливають на динаміку розвитку та модернізації вищої освіти в державі, на нашу думку, потрібно зазначити наукову діяльність І. Козубовської, М. Леврінц, Л. Морської, Л. Пуховської, Є. Сергєєвої, О. Тарасової та інших.

Що ж стосується творчого запозичення закордонного досвіду, то, зокрема, досить цікавим є процес формування професійної компетентності майбутніх магістрів-фінансистів у державах Європейської Унії, який акумулює напрацювання низки освітніх систем щодо організації освітньої діяльності, визначення змісту і методів навчання. Цей досвід є й корисним, в сенсі практичного використання, з метою забезпечення високої якості підготовки і вітчизняних вишів. Феномен вищої освіти в межах різних кваліфікаційних рівнів досліджували українські вчені А. Алексюк, В. Андрущенко, Н. Демьяненко, В. Луговий, В. Майборода та їх закордонні колеги – В. Горова, А. Мітяєва, В. Сазонов. Питанням організації професійної підготовки магістрів приділяли увагу П. Атаманчук [1], В. Берка, Р. Гейзерська, Н. Ничкало, Г. Тарасенко, В. Третько, Р. Шаран, С. Яблочніков [2].

Зазначені вище дослідники в своїх публікаціях й дисертаціях розглянули низку аспектів організації й методики професійної підготовки фахівців гуманітарного й технічного профілю. Однак, поза їх увагою залишилися питання, що стосуються забезпечення процесів професійного зростання економістів та фінансистів, набуття ними практичного досвіду.

Метою даної статті є аналіз сукупності організаційних аспектів підготовки магістрів фінансового профілю в європейських країнах, зокрема у Німеччині.

Аналіз останніх досліджень та публікацій за темою дослідження. Реалізований нами аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що проблемам професійної підготовки спеціалістів економічного та фінансового профілю ученими-педагогами постійно приділяється увага. Дослідженню процесів успішного формування компетентності майбутніх економістів заснованих на принципах індивідуального підходу присвячені публікації Л. Дибкової та Р. Гейзерської. Зокрема, Р. Гейзерська розглянула питання забезпечення професійно значущих якостей магістрів економічного профілю внаслідок здійснення фахової підготовки у вишах. Формування професійної компетентності студентів економічних спеціальностей стосуються роботи І. Демури. Питаннями підготовки економістів в умовах застосування нових технологій навчання опікується Ю. Деркач.

На жаль, сутність і принципи реалізації підготовки саме фахівців фінансового профілю й сьогодні залишаються не розкритими вітчизняними педагогами-дослідниками. Певні нюанси цієї проблеми лише зазначені у окремих публікаціях Г. Астапової, С. Пилецької, Д. Бабашева, О. Воронкової, А. Епіфанова. Крім того, наукові дослідження цих авторів, в основному, спрямовані на виявлення проблем із забезпеченням якості фінансової освіти й визначення перспектив її розвитку.

Організаційно-методичні аспекти підготовки фінансистів з урахуванням потреб ринку праці висвітлені в публікаціях Г. Старостенко, Р. Квасниці. Застосування структурно-функціонального підходу до формування навчальних планів і програм, підготовки спеціалістів, як визначальної умови забезпечення спроможності національної системи освіти конкурувати, досліджує Л. Дмитриченко. Він стверджує, що спрогнозувати структуру попиту на ринку праці на висококваліфікованих працівників і розробити відповідні рекомендації по коригуванню навчальних програм дедалі все складніше, а також зазначає – основні функції управління вищою освітою, реалізуються неналежним чином, наявна структура спеціальностей не «перекриває» професійні потреби. Ним висловлюється думка щодо необхідності її оновлення, з підвищенням якості змісту навчальних програм, їх «прив'язкою» до пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної економіки.

І. Кравченко розглядає проведення експерименту в Університеті банківської справи Національного банку України, направленою на підготовку магістрів з урахуванням сучасних вимоги реальних потреб ринку праці. Він зазначає, що напрямом забезпечення високої якості підготовки спеціалістів були: підсилення теоретичної й практичної підготовки студентів; створення умов для успішного